

УДК 373.1, 373.5.016.011.33:-044.247:5]*5/6кл.

№ держреєстрації **0121U100252**

інв. №

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ-53, вул. Січових Стрільців, 52-д
Тел.481-37-71

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту педагогіки

НАПН України

_____ О.М. Топузов

___ грудня 2023 р.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ
про наукове дослідження
«Науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої
освітньої галузі в 5-6 класах»
(заключний)

Керівник наукового дослідження

д. пед. наук, проф., дійсний член НАПН України

Ільченко В. Р.

Київ – 2023

Результати роботи розглянуто Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України,
протокол № _____ від ____ .12.2023 р.

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник наукового дослідження:

завідувач відділу,

доктор педагогічних наук, дійсний член

НАПН України

_____

(підпис)

В. Р. Ільченко

Виконавці:

Старший науковий співробітник,

кандидат педагогічних наук

_____

(підпис)

О. Г. Ільченко

Старший науковий співробітник

(0,5 ст.), кандидат педагогічних наук

(звільнено 15.09.2023)

_____

(підпис)

І. М. Олійник

Науковий співробітник (0,5 ст.)

_____

(підпис)

А. Г. Ігнатова

Науковий співробітник (0,5 ст.)

_____

(підпис)

А. Х. Ляшенко

Науковий співробітник (0,75 ст.)

_____

(підпис)

О. В. Голота

Молодший науковий співробітник (0,25

ст.)

_____

(підпис)

В. П. Педенко

Провідний науковий співробітник,

доктор педагогічних наук

(звільнено 07.02.2022)

_____

(підпис)

К. Ж. Гуз

Старший науковий співробітник

(0,5 ст.), кандидат педагогічних наук

(звільнено 01.06.2022)

_____

(підпис)

Т. М. Засекіна

Науковий співробітник

(звільнено 24.01.2022)

_____

(підпис)

О. С. Гринюк

РЕФЕРАТ

Заключний звіт складається із вступної частини (обкладинка, титульний аркуш, список авторів, реферат, зміст, перелік умовних позначень, передмова), основної частини (вступ, суть звіту, висновки, рекомендації), списку публікацій).

Загальний обсяг звіту – 57 сторінок, список опублікованих робіт – на 23 сторінках.

Звіт відображає результати науково-дослідної роботи співробітників відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти з теми **«Науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах»**, виконаної відповідно до постанови Президії НАПН України «Про затвердження фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України, виконання яких розпочинається в 2021 році» від 23.04.2020 р. № 1-2/6-87; постанови Президії НАПН України «Про затвердження перспективних тематичних планів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок установ НАПН України на 2021-2023 рр.» від 18.06.2020 р. № 1-2/8-122; постанови Президії НАПН України «Про внесення змін до Перспективного тематичного плану наукових досліджень Інституту педагогіки НАПН України на 2021-2023 рр.» від 18.03.2021 р. № 1-2/4-57; рішення бюро Відділення загальної середньої освіти НАПН України від 20.05.2020 р., протокол № 5; договору № 12/1/11-21 Нпр від 04 січня 2021 р

Початок дослідження: січень 2021 р. **Закінчення:** грудень 2023 р.

Ключові слова: інтегрований природознавчий курс «Довкілля» для учнів 5-6 класів, наукова картина світу, особистісно значима її складової – образ світу, поняття «довкілля», поняття про загальні закономірності науки.

Об'єкт дослідження – процес навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 класах.

Предмет дослідження – зміст природничої освітньої галузі в 5-6 класах, методичні моделі його реалізації у процесі навчання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад і розробленні науково-методичного забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах відповідно до нового ДС базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5-9 кл..

Досягнення мети передбачає виконання таких *завдань*:

– проаналізувати стан розробленості проблеми навчання природознавчим курсом в 5-6 кл. у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці;

– визначити цілі та обґрунтувати теоретичні засади формування змісту інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл., розробити його зміст;

– розробити методичну систему навчання з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.), забезпечити учнів експериментальних класів дидактичними матеріалами до курсу, вчителів навчальною програмою з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

– розробити методику навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля», обґрунтувати форми, методи, засоби навчання, адекватні його меті і завданням;

– експериментально перевірити ефективність розробленого змісту курсу і методики його навчання;

– узагальнити наукові результати у відповідній продукції.

Методи дослідження:

– *теоретичні*: логіко-гносеологічний та історико-методологічний аналіз понять «цілісність знань про природу», «природничо-наукова картина світу», «образ світу», «довкілля»; теоретичний аналіз наукової педагогічної, психологічної та методичної літератури та дисертаційних робіт з проблеми дослідження; порівняння та систематизація теоретичних і дослідних даних; аналіз змісту зарубіжних навчальних програм і підручників з інтегрованих природознавчих курсів для 5-6 кл.;

– *емпіричні* методи включатимуть: спостереження за процесом вивчення інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл. в експериментальних навчальних закладах; бесіди й анкетування вчителів і учнів та статистична обробка отриманих даних; констатувальний, формувальний і контрольний види експерименту складуть експериментальні методи.

Експериментальна перевірка розробок проходила в експериментальних школах: КЗ «Дніпровська СЗБШ I-III ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, I-III ст.»; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 24; Кременчуцький ліцей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 9.

Одержані результати:

– концепція інтегрованого природознавчого курсу та навчальна програма «Довкілля» (5-6 кл.).

– принципи і психолого-педагогічні умови ефективного вивчення інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл.;

– методика інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

– система критеріїв і показників сформованості в учнів цілісних знань про природу, природничо-наукову картину світу, образу світу, цілісного світорозуміння.

Наукове дослідження спрямовувалось на розв'язання проблеми формування цілісності знань про природу учнів 5-6 кл. засобами інтегрованого навчання.

Узагальнені результати дослідження презентуються у:

1. Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

2. Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів.

3. Методичний посібник «Методика навчання довкілля в 5-6 класах».

4. Практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів».

5. Методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

6. Наукові статті за звітний період (2021-2023 рр.).

7. Заключний науковий звіт.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи: вперше у вітчизняній дидактиці для учнів 5-6 кл. теоретично обґрунтовано зміст понять наукова картина світу, її особистісно значима складова – життєствердний національний образ світу, зміст загальних закономірностей науки – збереження, спрямованості самочинних процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у довкіллі людини як основи названих понять і цілісності знань учнів про дійсність, обґрунтована необхідність уроків у довкіллі.

Розроблена методика реалізації в навчальному процесі означених понять втілена в навчально-методичному забезпеченні для 5-6 класів може бути використана в усіх освітніх галузях. Як показало використання означеного навчально-методичного забезпечення (програми «Довкілля» для 5-6 кл., концепції, її реалізації та методики викладання довкілля в 5-6 кл., дидактичного посібника для учнів, рекомендацій для вчителів) більшість учнів досягають високого рівня вербального і невербального інтелекту, розуміння отримуваних у процесі навчання знань, оздоровлення, оскільки стан розуміння є природним станом буття людини. Досягнення його особливо необхідне до закінчення періоду формування фундаментальних структур мислення дітей (у 5-6 кл.).

Ступінь упровадження:

Упровадження результатів дослідження здійснювалось в два етапи. Перший етап передбачав оприлюднення результатів наукових досліджень серед цільової групи користувачів (учителів предметів природничого циклу, методистів ОІППО, директорів) та на міжнародних і всеукраїнських науково-

практичних конференціях, педагогічних читаннях. Під час другого етапу апробувалось розроблене навчально-методичне забезпечення вивчення довкілля в 5-6 класах в експериментальних школах.

Об'єктами впровадження будуть заклади загальної середньої освіти України, вищої педагогічної освіти, підвищення кваліфікації вчителів.

Практична значущість роботи полягає у досягненні учнями 5-6 класів результатів навчання згідно ДС базової середньої освіти, Типової освітньої програми; педагоги, батьки зможуть відслідковувати сформованість особистості учнів за наявністю у них життєствердного образу світу, розуміння природничо-наукової картини світу, здатності збереження довкілля для сталого розвитку, екологічної взаємодії з довкіллям; учні зможуть моделювати свій життєствердний національний образ світу, природничо-наукову картину світу як складову наукової картини світу, оперувати загальними закономірностями природи під час розв'язання проблем, з якими зустрічаються в довкіллі; підвищення рівня психічного і фізичного здоров'я учнів; досягнення високих рівнів інтелекту, мотивації навчання та соціальної зрілості.

Про ефективність виконаної роботи свідчать результати аналізу знань учнів в кінці 2023 р., які показали, що більшість учнів самостійно можуть розкрити зміст таких понять як «довкілля», «світ», «наукова картина світу», «образ світу», володіють змістом загальних закономірностей науки і це свідчить про те, що вони володіють цілісними знаннями про природу, які виступають основою пояснення явищ, властивостей об'єктів, з якими учні зустрічаються в середовищі життя і які формують їх власний «образ світу», а також із відповідей учнів видно, що переважна більшість із них може довести наявність у себе наукового мислення та цілісного світогляду як того вимагає Державний стандарт освіти.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.....	10
Передмова.....	10
Основна частина	
Вступ.....	11
1. Інтеграція змісту освіти для 5-6 класу як засіб формування в учнів наукової картини світу.....	16
1.1. Пошуково-моделювальний етап.....	16
1.2. Експериментальний етап	19
1.3. Упроваджувально-узагальнювальний етап.....	22
2. Результати виконання завдань за наказами і листами	
МОН України та НАПН України.....	25
Висновки.....	27
Рекомендації.....	34
Список публікацій.....	35

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Наукова картина світу – НКС

Державний стандарт – ДС

Освіта сталого розвитку – ОСР

ПЕРЕДМОВА

У звіті представлено результати наукового дослідження відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти з колективної теми **«Науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах»**.

Тема виконувалась протягом 2021-2023 рр. *по етапах*: пошуково-моделювальному, експериментальному, упроваджувально-узагальнювальному.

Тематика наукового дослідження відділу є актуальною, оскільки продовжує розроблення змістово-методичного забезпечення реформування загальної середньої освіти, мета і завдання якого визначено Законами України «Про освіту» і «Про загальну середню освіту», Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні» та іншими державними документами, які стосуються освіти сталого розвитку суспільства.

Розроблена співробітниками відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти модель, включає технологію формування життєствердного образу світу учнів, проведення систематичних уроків в етносоціоприродному докільлі, що сприяє формуванню життєствердної моделі світу суспільства, яка є найбільш дієвою зброєю проти агресивних, деструктивних моделей світу інших суспільств.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

ВСТУП

Обґрунтування проблеми дослідження.

Актуальність обраної теми дослідження визначається переходом вітчизняної освіти від предметного формування змісту до галузевого з метою уникнення формальних і розрізнених знань; формування наукової картини світу, інтегрального мислення, холістичного світогляду учнів, які є основними поняттями Нової освіти XXI ст. (проголошені в ювілейній доповіді Римського клубу); досягнення якісної та ефективної освіти (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019).

Вивчення природознавства в 5-6 кл. має забезпечити учням цілісні знання, зокрема про довкілля, розвиток особистості, освітнім показником якої є образ світу (С. Смирнов, В. Подмазін, К. Гуз, В. Ільченко та ін.).

Інтегрований курс природознавства, що втілює ідеї освіти для сталого розвитку та етнопедагогіки, цілісність змісту освітньої галузі для учнів 5-6 кл., є новим для вітчизняної школи і тому потребує концептуального обґрунтування та розроблення навчально-методичного забезпечення й експериментальної перевірки.

Методологічні основи дослідження складають:

– поняття НКС як системи знань учнів про дійсність, в основі якої лежать загальні закономірності науки (збереження, направленості процесів до рівноважного стану, повторюваності процесів у довкіллі);

– поняття цілісності знань про дійсність як результату сутнісної інтеграції інформації, яку учні отримують під час уроків у довкіллі, під час навчання (*всі співробітники*);

– засади ОСР (формування життєствердного образу світу учнів, життєствердної моделі світу суспільства, цілісної свідомості учнів; нерозривність зв'язку учнів з довкіллям) (*усі співробітники*);

– методичні основи формування інтеграції знань про дійсність базуються на методологічних основах, втілених в результатах дослідження вчених С. У. Гончаренка, К. Ж. Гуза, В. Р. Ільченко, А. В. Степанюк та ін.

Концептуальні основи наукового дослідження:

1. Теоретичні основи формування НКС та образу світу втілюють концепцію цілісної загальної середньої освіти та засади ОСР.

2. Методичні основи формування НКС та образу світу включають три нерозривно пов'язані елементи: зміст освітньої галузі в аспекті її цілісності; організацію діяльності вчителя та учнів із засвоєння цілісного змісту предметів освітньої галузі.

3. Особистісна орієнтованість, продуктивність цілісної освіти в освітніх галузях базується на формуванні в учнів образу світу як вихідного пункту і результату пізнавального процесу.

4. Методичний апарат посібника для вчителів втілює методи, форми навчання, що обумовлюють формування цілісності знань з освітніх галузей.

5. Формувальний та контрольний експеримент базується на критеріях і показниках цілісності знань учнів з освітньої галузі «Природознавство».

Об'єкт дослідження – процес навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 класах.

Предмет дослідження – зміст природничої освітньої галузі в 5-6 класах, методичні моделі його реалізації у процесі навчання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад і розробленні науково-методичного забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах відповідно до нового ДС базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5-9 кл..

Досягнення мети передбачає виконання таких *завдань*:

– проаналізувати стан розробленості проблеми навчання природознавчим курсом в 5-6 кл. у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці;

– визначити цілі та обґрунтувати теоретичні засади формування змісту інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл., розробити його зміст;

– розробити методичну систему навчання з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.), забезпечити учнів експериментальних класів дидактичними матеріалами до курсу, вчителів навчальною програмою з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

– розробити методику навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля», обґрунтувати форми, методи, засоби навчання, адекватні його меті і завданням;

– експериментально перевірити ефективність розробленого змісту курсу і методики його навчання;

– узагальнити наукові результати у відповідній продукції.

У дослідженні були використані різноманітні **методи дослідження**:

– *теоретичні*: логіко-гносеологічний та історико-методологічний аналіз понять «цілісність знань про природу», «природничо-наукова картина світу», «образ світу», «довкілля»; теоретичний аналіз наукової педагогічної, психологічної та методичної літератури та дисертаційних робіт з проблеми дослідження; порівняння та систематизація теоретичних і дослідних даних; аналіз змісту зарубіжних навчальних програм і підручників з інтегрованих природознавчих курсів для 5-6 кл.;

– *емпіричні* методи включатимуть: спостереження за процесом вивчення інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл. в експериментальних навчальних закладах; бесіди й анкетування вчителів і учнів та статистична обробка отриманих даних; констатувальний, формувальний і контрольний види експерименту складуть експериментальні методи.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи: вперше у вітчизняній дидактиці для учнів 5-6 кл. теоретично обґрунтовано зміст понять наукова

картина світу, її особистісно значима складова – життєствердний національний образ світу, зміст загальних закономірностей науки – збереження, спрямованості самочинних процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у довкіллі людини як основи названих понять і цілісності знань учнів про дійсність, обґрунтована необхідність уроків у довкіллі.

Розроблена методика реалізації в навчальному процесі означених понять втілена в навчально-методичному забезпеченні для 5-6 класів може бути використана в усіх освітніх галузях. Як показало використання означеного навчально-методичного забезпечення (програми «Довкілля» для 5-6 кл., концепції, її реалізації та методики викладання довкілля в 5-6 кл., дидактичного посібника для учнів, рекомендацій для вчителів) більшість учнів досягають високого рівня вербального і невербального інтелекту, розуміння отримуваних у процесі навчання знань, оздоровлення, оскільки стан розуміння є природним станом буття людини. Досягнення його особливо необхідне до закінчення періоду формування фундаментальних структур мислення дітей (у 5-6 кл.).

Експериментальна перевірка розробок проходила в експериментальних школах: КЗ «Дніпровська СЗБШ I-III ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, I-III ст.»; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 24; Кременчуцький ліцей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 9.

Одержані результати:

– концепція інтегрованого природознавчого курсу та навчальна програма «Довкілля» (5-6 кл.).

– принципи і психолого-педагогічні умови ефективного вивчення інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл.;

– методика інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

– система критеріїв і показників сформованості в учнів цілісних знань про природу, природничо-наукову картину світу, образу світу, цілісного світорозуміння.

Наукове дослідження спрямовувалось на розв'язання проблеми формування цілісності знань про природу учнів 5-6 кл. засобами інтегрованого навчання.

Відповідно до технічного завдання підготовлено:

Наукова продукція:

1. Препринт (концепція) «Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів».

Навчальна продукція:

2. «Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.)».

3. Рукопис методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

Виробничо-практична продукція:

4. Рукопис практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів».

5. Рукопис методичного посібника «Методика навчання довкілля в 5-6 класах».

6. Наукові статті за звітний період (2021-2023 рр.).

7. Заключний науковий звіт.

1. ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ ДЛЯ 5-6 КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

1.1. Завдання та основні наукові результати пошуково-моделювального етапу дослідження за 2021 рік.

Для забезпечення виконання *пошуково-моделювального* етапу дослідження відповідно технічному завданню, *визначено основні завдання:*

- 1) проаналізувати стан розроблення проблеми навчання природознавства в процесі адаптаційного циклу (5-6 кл.) освітньої природничої галузі у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці;
- 2) визначити та теоретично обґрунтувати принципи і психолого-педагогічні умови інтеграції змісту шкільної природничо-наукової освіти у 5-6 кл.;
- 3) розробити програму та методику проведення констатувального педагогічного експерименту;
- 4) змоделювати методику навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл.;
- 5) розробити навчальну програму з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);
- 6) розробити «Концепцію інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів»;
- 7) розробити рукопис розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 кл.»;
- 9) здійснити кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту;
- 10) висвітлити результати дослідження у статтях і тезах.

Основні результати науково-дослідної роботи (2021 р.)

➤ **проаналізовано** стан проблеми навчання природознавства в процесі адаптаційного циклу (5-6 кл.) освітньої природничої галузі у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці і в початковій школі;

➤ **обґрунтовано** принципи і психолого-педагогічні умови інтеграції змісту природничо-наукової освіти в 5-6 кл., які розкрито в «Концепції інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 кл.» та втілено в навчальній програмі інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

➤ **змодельовано** методику навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл.;

➤ **розроблено:**

1) програму та методику проведення констатувального педагогічного експерименту;

2) навчальну програму з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

3) рукопис «Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів»;

4) рукопис розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»;

➤ **здійснено** кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту (358 контрольних робіт учнів 5-6 класів), під час якого було **виявлено наступні показники:**

1) 74,6 % учнів дали часткове пояснення терміну «світ», що свідчить про недостатній рівень цілісності природничо-наукових знань в обґрунтуванні даного поняття (наприклад: 1. «Світ» – це все, що нас оточує, наше середовище. 2. «Світ» – це безмежний простір, у якому ще дуже багато невідомого, недослідженого, але в той же час цікавого. 3. «Світ» – це жива і нежива природа);

2) переважна більшість учнів, а саме 47,8% зазначила, що їм знайомі терміни «образ світу» та «наукова картина світу» з частковим їх поясненням, але без уявлення їх змісту (наприклад: 1. «Образ світу» – це жива і нежива

природа, космос, техніка. 2. «Образ світу» – це природа, яка знаходиться навколо мене. 3. «Образ світу» – це світ, в якому все взаємопов'язане. 4. «Наукова картина світу» – це образ з наукової точки зору. 5. «Наукова картина світу» – це світ, який пояснюють науковці. 6. «Наукова картина світу» – це те, що можна прочитати в підручнику, енциклопедії та Інтернеті.);

3) слід зазначити, що 78,8% школярів дали побутове пояснення терміну «мій образ світу» в якому немає жодного уявлення про нього, це свідчить про те, що вони не володіють цілісними знаннями про природу, які виступають основою пояснення явищ, властивостей об'єктів, з якими учні зустрічаються в середовищі життя і які формують їх «образ світу» (наприклад: 1. «Мій образ світу» – це мої домашні улюбленці, будинок, сім'я, англійська школа, родичі. 2. «Мій образ світу» – це жива і нежива природа, все те, що мене оточує. 3. «Мій образ світу» – це однокласники, друзі, сім'я, рослини, тварини.);

4) зауважимо, що більшість учнів, а саме 67,9% знайома з терміном «довкілля», який вони зустрічали ще в початковій школі, але на яких саме уроках учні не зазначають (наприклад: 1. Термін мені знайомий, ми часто зустрічали його на уроках у початковій школі.);

5) щодо наявності наукового мислення та цілісного світогляду то 71,2% учнів пишуть, що їх мають, але не можуть цього довести, бо навіть не мають уявлення про зміст даних понять (наприклад: 1. Я маю наукове мислення, тому що я читаю книги, знаходжу інформацію в Інтернеті, вирішую задачі і можу робити висновки. 2. Я маю наукове мислення, тому що я знаю назви різних річок, країн, а також знаю, що рослини поглинають вуглекислий газ і дають нам кисень. 3. Якщо мене щось цікавить я звертаюсь до батьків або знаходжу інформацію в Інтернеті. 4. У мене цілісний світогляд, по-перше, тому що я можу бачити, по-друге, у мене є Інтернет, по-третє, я можу просто поїхати за кордон і вже маленький клаптик світу я подивлюся.).

Провівши аналіз результатів констатувального експерименту, ми прийшли до висновку, що більшість учнів самотійно не можуть розкрити зміст таких понять як «наукова картина світу», «образ світу» і це свідчить

про те, що вони ще не володіють цілісними знаннями про природу, які виступають основою пояснення явищ, властивостей об'єктів, з якими учні зустрічаються в середовищі життя і які формують їх власний «образ світу», а також із відповідей учнів видно, що переважна більшість із них не може довести наявність у себе наукового мислення та цілісного світогляду, бо вони не мають уявлення про зміст даних понять.

Результати наукового дослідження відображені в:

59 працях, з них : статті у вітчизняних наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань – 5, статті у виданнях, що не належать до Переліку наукових фахових видань України – 6; тез доповідей – 48.

Апробація результатів наукового дослідження за 2021 р. здійснювалася шляхом участі співробітників у: 14 Міжнародних і 5 Всеукраїнських науково-практичних конференціях; курсах підвищення кваліфікації учителів предметів природничого циклу при Полтавському ОШПО (нині ПАНО імені М. В. Остроградського).

Кількість об'єктів експерименту – 15, серед них 12 – експериментальні навчальні заклади (ЗОШ I-III ст.), 2 – обласні інститути післядипломної педагогічної освіти (Полтавський і Дніпропетровський), 1 – ПДПУ імені В. Г. Короленка, звітній науково-практичній конференції Інституту педагогіки НАПН України.

1.2. Завдання та основні наукові результати експериментального етапу дослідження за 2022 рік.

Для забезпечення виконання *експериментального* етапу дослідження відповідно технічному завданню, *визначено основні завдання:*

1) експериментально перевірити науково-методичне забезпечення навчання «Довкілля» в 5-6 кл. і втілити його в методичному посібнику для вчителів.

2) організувати та провести формувальний та контрольний експеримент.

3) уточнення методики навчання «Довкілля» в 5-6 кл.

4) експериментально перевірити і доопрацювати рукопис розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»; рукопис розділів методичного посібника «Методика навчання «Довкілля» в 5-6 класах».

5) Експериментально перевірити і доопрацювати рукопис матеріалів до методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» 5-6 кл.».

6) висвітлити результати дослідження у статтях і тезах.

Основні результати наукового дослідження (2022 р.):

У ході експериментального етапу НДР і програми дослідження:

Здійснено підготовчо-організаційну роботу з проведення експерименту, мета якого полягає у перевірці ефективності та результативності процесу формування наукової картини світу, особистісно значимої її складової – образу світу, поняття «довкілля», поняття про загальні закономірності природи під час вивчення курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

Експеримент здійснювався у 2021-2022 н.р. у 5-6 класах наступних шкіл: КЗ «Дніпровська СЗБШ I-III ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, I-III ст.»; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 24; Кременчуцький ліцей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 9. (339 учнів 5-6 класів).

На початковому етапі педагогічного експерименту з кожним вчителем були *проведені* бесіди, в яких обговорювалися мета проведення експерименту та методичні рекомендації щодо особливостей навчально-методичного забезпечення його.

Розроблене науково-методичне забезпечення навчання «Довкілля» в 5-6 кл., передано в експериментальні школи разом з текстами контрольних робіт для учнів (I-II семестрів) та для вчителів програму підготовки до їх проведення, яка включає орієнтовні відповіді на запитання контрольних робіт.

В результаті експерименту:

виявлено, що 22,7% учнів змогли розкрити зміст понять «довкілля», «світ», «наукова картина світу», «образ світу», на основі загальних закономірностей збереження, направленості процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у природі намагалися обґрунтувати знання з усіх розділів «Довкілля» (5-6 кл.), поєднати ці знання в змодельованій ними науковій картині світу та образі світу. Пояснили поняття «STEM-освіти», як національного втілення освіти для сталого розвитку суспільства «Довкілля», підкреслили, що в моделі «Довкілля» використовуються знання пращурів про довкілля і світ.

42,8% учнів дали визначення довкілля, як середовища життя, з яким жива істота пов'язана обміном речовин, енергії, інформації; дали визначення наукової картини світу як системи знань про дійсність, намагалися на моделі НКС включити ці знання біля 50% елементів знань з курсу «Довкілля»; дали зображення образу світу, на якому показали виділені знання.

Решта 34,5% учнів мають труднощі в оперуванні загальними закономірностями природи, моделюванні наукової картини світу та свого образу світу.

Уточнено в процесі експерименту зміст розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»;

розділів методичного посібника «Методика навчання «Довкілля» в 5-6 класах»;

рукопис матеріалів до методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» 5-6 кл.».

Результати наукового дослідження відображені у:

27 працях, з них : статті у вітчизняних наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань – 5, статті у виданнях, що не належать до Переліку наукових фахових видань України – 3; тези доповідей – 12; концепція 1; навчальні програми – 2; підручники – 1; навчальні посібники – 3.

Апробація результатів наукового дослідження за 2022 р. здійснювалася шляхом участі співробітників у: 6 Міжнародних і 5 Всеукраїнських науково-практичних конференціях; курсах підвищення кваліфікації учителів предметів природничого циклу при Полтавському ОШПО (нині ПАНО імені М. В. Остроградського), звітній конференції Інституту педагогіки НАПН України.

1.3. Завдання та основні наукові результати упроваджувально-узагальнювального етапу дослідження за 2023 рік.

У ході **упроваджувально-узагальнювального** етапу НДР, відповідно технічному завданню, визначено основні завдання:

1. *Упровадження* пропонованих підходів вивчення інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в освітню практику експериментальних навчальних закладів.

2. *Узагальнення* результатів пошуково-моделювального та експериментального етапів дослідження.

3. *Коригування* змісту та *підготовка* розроблених рукописів до друку:
рукопис методичного посібника «Методика навчання довкілля в 5-6 класах»;

рукопис практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»;

рукопис методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

4. *Прогнозування і виявлення* соціального ефекту від упровадження результатів дослідження.

5. Висвітлення результатів дослідження у статтях і тезах.

Основні результати наукового дослідження (2023 р.):

У ході упроваджувально-узагальнювального етапу НДР і програми дослідження:

Здійснено підготовчо-організаційну роботу з проведення упроваджувально-узагальнювального етапу, мета якого полягає у підготовці до друку методичних посібників відповідно до технічного завдання, мета яких полягає у висвітленні ефективності та результативності процесу формування наукової картини світу, особистісно значимої її складової – образу світу, поняття «довкілля», поняття про загальні закономірності природи під час вивчення курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

Посібники апробувались у 2023 р. у 5-6 класах наступних шкіл: КЗ «Дніпровська СЗБШ I-III ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, I-III ст.»; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 24; Кременчуцький ліцей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 9.

На початку навчального року (2023 р.) з кожним вчителем були **проведені** бесіди, в яких обговорювалися мета, зміст, структура навчально-методичного забезпечення.

Розроблене науково-методичне забезпечення навчання «Довкілля» в 5-6 кл., передано в експериментальні школи для подальшого доопрацювання.

Педагогам запропоновано надати зауваження до змісту першого розділу «Методика навчання довкілля в 5-6 класах».

Запропоновано уточнити зміст розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»; рукопис матеріалів до методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

Найістотніші наукові результати, досягнуті в ході упроваджувально-узагальнювального етапу НДР, згідно програми дослідження:

➤ доопрацьовано і подано до друку рукопис розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»;

➤ написано перший розділ, доопрацьовано і подано до друку рукопис методичного посібника «Методика навчання довкілля в 5-6 класах»;

➤ внесено корективи і подано до друку рукопис методичних рекомендацій «Методичні поради учителям інтегрованого природознавчого курсу»;

➤ надано експериментальним школам матеріали для проведення експерименту:

1. Уточнена Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

2. Уточнена Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів.

3. Уточнено практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів».

4. Уточнені методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

5. Уточнено методичний посібник «Методика навчання довкілля в 5-6 класах».

Результати наукового дослідження відображені у:

28 працях, з них: статті у вітчизняних наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань – 4, статті у виданнях, що не належать до Переліку наукових фахових видань України – 2; тези доповідей – 18; навчальна програма – 1; методичний посібник – 1; практичний посібник – 1; методичні рекомендації – 1.

Упровадження результатів наукового дослідження за 2023 р.

Результати наукових досліджень доповідалися співробітниками відділу на 4 Міжнародних і 6 Всеукраїнських науково-практичних конференціях, на Міжнародній виставці та методологічному семінарі; курсах підвищення кваліфікації учителів предметів природничого циклу при Полтавському ПАНО імені М. В. Остроградського.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА НАКАЗАМИ І ЛИСТАМИ МОН УКРАЇНИ ТА НАПН УКРАЇНИ

Наукове дослідження **«Науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах»** виконувалось відповідно до постанови Президії НАПН України «Про затвердження фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України, виконання яких розпочинається в 2021 році» від 23.04.2020 р. № 1-2/6-87; постанови Президії НАПН України «Про затвердження перспективних тематичних планів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок установ НАПН України на 2021-2023 рр.» від 18.06.2020 р. № 1-2/8-122; постанови Президії НАПН України «Про внесення змін до Перспективного тематичного плану наукових досліджень Інституту педагогіки НАПН України на 2021-2023 рр.» від 18.03.2021 р. № 1-2/4-57; рішення бюро Відділення загальної середньої освіти НАПН України від 20.05.2020 р., протокол № 5; договору № 12/1/11-21 Нпр від 04 січня 2021 р

Упродовж 2021-2023 рр. на виконання розпорядчих актів МОН України та НАПН України співробітники відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти брали участь у розробленні таких нормативних документів для середньої ланки освіти:

1. Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.) (укладачі: Гуз К. Ж., Ільченко В. Р., Ільченко О. Г., Олійник І. М., Ляшенко А. Х., Голота О. В.).

2. Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів (автори: Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Засекіна Т. М., Ільченко О. Г., Голота О. В.).

3. Методичний посібник «Методика навчання довкілля в 5-6 класах» (автори: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова).

4. Практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів» (автори: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова)

5. Методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (автори: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова).

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань у 2021-2023 рр. в контексті виконання колективної теми **«Науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5-6 класах»** співробітниками відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти в процесі виконання наукового дослідження було виявлено:

а) Основні результати наукового дослідження (пошуково-моделювальний етап, 2021 р.):

➤ *проаналізовано* стан проблеми навчання природознавства в процесі адаптаційного циклу (5-6 кл.) освітньої природничої галузі у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці і в початковій школі;

➤ *обґрунтовано* принципи і психолого-педагогічні умови інтеграції змісту природничо-наукової освіти в 5-6 кл., які розкрито в «Концепції інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів» та втілено в навчальній програмі інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

➤ *змодельовано* методику навчання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5-6 кл.;

➤ *розроблено* :

1) програму та методику проведення констатувального педагогічного експерименту;

2) навчальну програму з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.);

3) рукопис «Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів»;

4) рукопис розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»;

➤ *висвітлено* результати дослідження співробітників відділу під час 19 науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів, які *опубліковано* у 11 статтях і 48 тезах;

➤ *здійснено* кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту (358 контрольних робіт учнів 5-6 класів), під час якого ми прийшли до висновку, що учні самостійно не можуть розкрити зміст таких понять як «наукова картина світу», «образ світу» і це свідчить про те, що вони ще не володіють цілісними знаннями про природу, які виступають основою пояснення явищ, властивостей об'єктів, з якими учні зустрічаються в середовищі життя і які формують їх власний «образ світу», а також із відповідей учнів видно, що переважна більшість із них не може довести наявність у себе наукового мислення та цілісного світогляду, бо вони не мають уявлення про зміст даних понять.

В діючих підручниках природознавчого циклу для 5-6 класів не фігурують поняття природничо-наукова картина світу, образ світу як особистісно значима складова наукової картини світу, загальні закономірності природи.

У той же час ДС базової освіти має метою формування особистості учня, а мета природничої освітньої галузі передбачає оволодіння учнями загальними закономірностями природи, поняттями природничо-наукової картини світу та поняттями сталого розвитку, до яких належать наукова картина світу, цілісний світогляд, наукове мислення, поняття про довкілля.

б) Основні результати наукового дослідження (експериментальний етап, 2022 р.):

Здійснено підготовчо-організаційну роботу з проведення формувального та контрольного експерименту, мета якого полягає у перевірці ефективності та результативності процесу формування наукової картини світу, особистісно значимої її складової – образу світу, поняття «довкілля», поняття про загальні закономірності природи під час вивчення курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

Експеримент здійснювався у 2021-2022 н.р. у 5-6 класах наступних шкіл: КЗ «Дніпровська СЗБШ I-III ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський лицей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, I-III ст.»; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 24; Кременчуцький лицей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ I-III ст. № 9 (339 учнів 5-6 класів).

На початковому етапі педагогічного експерименту з кожним вчителем були *проведені* бесіди, в яких обговорювалися мета проведення експерименту та методичні рекомендації щодо особливостей навчально-методичного забезпечення його.

Розроблене науково-методичне забезпечення навчання «Довкілля» в 5-6 кл., передано в експериментальні школи разом з текстами контрольних робіт для учнів (I-II семестрів) та для вчителів програму підготовки до їх проведення, яка включає орієнтовні відповіді на запитання контрольних робіт.

В результаті експерименту:

виявлено, що 22,7% учнів змогли розкрити зміст понять «довкілля», «світ», «наукова картина світу», «образ світу», на основі загальних закономірностей збереження, направленості процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у природі намагалися обґрунтувати знання з усіх розділів «Довкілля» (5-6 кл.), поєднати ці знання в змодельованій ними науковій картині світу та образі світу. Пояснили поняття «STEM-освіти», як національного втілення освіти для сталого розвитку суспільства «Довкілля», підкреслили, що в моделі «Довкілля» використовуються знання пращурів про довкілля і світ.

42,8% учнів дали визначення довкілля, як середовища життя, з яким жива істота пов'язана обміном речовин, енергії, інформації; дали визначення наукової картини світу як системи знань про дійсність, намагалися на моделі НКС включити ці знання біля 50% елементів знань з курсу «Довкілля»; дали зображення образу світу, на якому показали виділені знання.

Решта 34,5% учнів мають труднощі в оперуванні загальними закономірностями природи, моделюванні наукової картини світу та свого образу світу.

Уточнено в процесі експерименту зміст розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»; розділів методичного посібника «Методика навчання довкілля в 5-6 класах»; рукопис матеріалів до методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

Висвітлено результати дослідження співробітників відділу під час 11 науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів, які **опубліковано** у 8 статтях і 12 тезах.

в) Основні результати наукового дослідження (упроваджувально-узагальнювальний етап, 2023 р.):

Здійснено підготовчо-організаційну роботу з проведення упроваджувально-узагальнювального етапу, мета якого полягає у підготовці до друку методичних посібників відповідно до технічного завдання, мета яких полягає у висвітленні ефективності та результативності процесу формування наукової картини світу, особистісно значимої її складової – образу світу, поняття «довкілля», поняття про загальні закономірності природи під час вивчення курсу «Довкілля» (5-6 кл.).

Посібники апробувались у 2023 р. у 5-6 класах наступних шкіл: КЗ «Дніпровська СЗБШ І-ІІІ ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області; Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради; КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, І-ІІІ ст.»; Полтавська ЗОШ І-ІІІ ст. № 24; Кременчуцький ліцей № 5 ім. Т. Г. Шевченка; Полтавська ЗОШ І-ІІІ ст. № 9.

На початку навчального року (2023 р.) з кожним вчителем були *проведені* бесіди, в яких обговорювалися мета, зміст, структура навчально-методичного забезпечення.

Розроблене науково-методичне забезпечення навчання «Довкілля» в 5-6 кл., передано в експериментальні школи для подальшого доопрацювання.

Педагогам запропоновано було надати зауваження до змісту першого розділу «Методика навчання довкілля в 5-6 класах».

Запропоновано уточнити зміст розділів практичного посібника «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»; рукопису матеріалів до методичних рекомендацій «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».

Висвітлено результати наукового дослідження співробітників відділу під час 10 науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів, які *опубліковано* в 6 статтях і 18 тезах; подано до друку навчальну програму – 1; методичний посібник – 1; практичний посібник – 1; методичні рекомендації – 1.

Найістотніші наукові результати, досягнуті в ході НДР (2021-2023 рр.), які були уточнені, доопрацьовані в ході упроваджувально-узагальнювального етапу і подані до друку:

1. **Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.)** / укладачі: Гуз К. Ж., Ільченко В. Р., Ільченко О. Г., Олійник І. М., Ляшенко А. Х., Голота О.В. Київ, 2022. 36 с. URL: <http://dovkillya.org.ua/20220809146/novosti/146-navchalna-programa-z-integrovanogo-prirodoznavchogo-kursu-dovkillya-5-6-kl.html>
2. **Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів** / автори: Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Засекіна Т. М., Ільченко О. Г., Голота О. В. Київ, 2022. 39 с. URL:

<http://dovkillya.org.ua/20220809147/novosti/147-kontseptsiya-integrovanogo-prirodnavchogo-kursu-dovkillya-dlya-5-6-klasiv.html>

3. **Методичний посібник «Методика навчання довкілля в 5-6 класах»** (автори: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова).
4. **Практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів»** (В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова).
5. **Методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля»** (автори: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова).

Упровадження результатів наукового дослідження здійснювалось в два етапи.

Перший етап передбачав оприлюднення результатів наукових досліджень серед цільової групи користувачів (учителів предметів природничого циклу, методистів ОППО, директорів) та на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях.

Під час другого етапу апробувалось розроблене навчально-методичне забезпечення вивчення довкілля в 5-6 класах в **експериментальних школах:**

КЗ «Дніпровська СЗБШ І-ІІІ ступенів» Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області.

Новомиколаївський ліцей №1 Верхньодніпровської міської ради.

КЗ «Новомиколаївська СЗШ № 2, І-ІІІ ст.».

Полтавська ЗОШ І-ІІІ ст. № 24.

Кременчуцький ліцей № 5 імені Т.Г. Шевченка.

Полтавська ЗОШ І-ІІІ ст. № 9.

За результатами дослідження (2021-2023 рр.) опубліковано 114 праць: статті – 25 (з них 14 входять до наукових фахових видань, 11 у вітчизняних виданнях, що не внесені до переліку наукових фахових видань), матеріали і тези конференцій – 78, навчальні програми – 2, підручник – 1, навчальні посібники – 3, колективна монографія – 1, методичні рекомендації – 1, практичний посібник – 1, методичний посібник – 1, концепція – 1.

Апробація результатів наукового дослідження відбувалась на 40 масових науково-практичних заходах (з них 24 – міжнародних, 16 – всеукраїнських):

Про ефективність виконаної роботи свідчать результати аналізу знань учнів в кінці 2023 р., які показали, що більшість учнів самостійно можуть розкрити зміст таких понять як «довкілля», «світ», «наукова картина світу», «образ світу», володіють змістом загальних закономірностей науки і це свідчить про те, що вони володіють цілісними знаннями про природу, які виступають основою пояснення явищ, властивостей об'єктів, з якими учні зустрічаються в середовищі життя і які формують їх власний «образ світу», а також із відповідей учнів видно, що переважна більшість із них може довести наявність у себе наукового мислення та цілісного світогляду як того вимагає Державний стандарт освіти.

Робота згідно тематичного плану та технічного завдання виконана.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Вчителі, які викладають предмети, що реалізують адаптаційний цикл освітньої галузі «Природознавство», можуть використовувати «Концепцію інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів», навчальну програму з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.), практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів», методичний посібник «Методика навчання довкілля в 5-6 класах», методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» з метою формування в учнів 5-6 кл. НКС та життєствердного національного образу світу, цілісності знань про дійсність різних рівнів (з уроку, теми, розділу курсу).

2. Керівникам методичних об'єднань розроблені матеріали (вище перераховані) дадуть можливість визначити проблеми формування високих рівнів інтелекту учнів та рівнів здоров'я в період завершення формування фундаментальних структур мислення.

3. Методисти, укладачі програм, автори підручників природничого циклу предметів можуть використати створену продукцію для формування цілісності змісту освіти, цілісного світогляду учнів, впровадження методичної моделі інтеграції знань про дійсність.

4. Працівниками установ післядипломної освіти створені посібники можуть бути використані при розкритті слухачам курсів сутності STEM-освіти, засад освіти сталого розвитку суспільства та засобів їх реалізації в школі.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

НАУКОВА ПРОДУКЦІЯ

Колективна монографія

1. Ільченко В. Р. Про необхідність людині здорового середовища життя. *Традиції та інновації у траєкторіях розвитку освітньо-педагогічного дискурсу* : колективна монографія / наук. ред. Р. Басенко ; Полтав. ін-т екон. і права Університету «Україна». Полтава : Університет «Україна», 2022. С. 6-

9. URL: https://pl.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf

Концепція

1. **Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів** / автори: Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Засекіна Т. М., Ільченко О. Г., Голота О. В. Київ, 2022. 39 с. URL: <http://dovkillya.org.ua/20220809147/novosti/147-kontseptsiya-integrovanogo-prirodoznavchogo-kursu-dovkillya-dlya-5-6-klasiv.html>

НАВЧАЛЬНА ПРОДУКЦІЯ

Навчальні програми

1. Ільченко В. Р., Головка М. В. Моделі сучасної шкільної природничої освіти. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів

вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / В. Р. Ільченко, М. В. Головка. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 13 с. URL: <https://undip.org.ua/library/modeli-suchasnoi-shkilnoi-prirodnychoi-osvity-robocha-prohrama-navchalnoi-dystsypliny-dlia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-stupenia-doktora-filosofii-za-spetsialnistiu-014-serednia-osvita/>

2. **Навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.)** / укладачі: Гуз К. Ж., Ільченко В. Р., Ільченко О. Г., Олійник І. М., Ляшенко А. Х., Голота О.В. Київ, 2022. 36 с. URL: <http://dovkillya.org.ua/20220809146/novosti/146-navchalna-programa-z-integrovanogo-prirodnavchogo-kursu-dovkillya-5-6-kl.html>

Підручники

1. Природничі науки : підруч. інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти / Т. М. Засекіна, Ж. І. Білик, Г. А. Лашевська. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2022. — 240 с. : іл.

Навчальні посібники

1. Засекіна Т. М., Лашевська Г. А., Лашевська А. А., Король Н. О. Всесвіт: природознавство. 5 клас. Зошит для підсумкових робіт (для реалізації інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих»). Київ: ТОВ «ОП “Ліга крилатих”», 2022. 24 с
2. Засекіна Т. М., Лашевська Г. А., Лашевська А. А., Король Н. О. Всесвіт: природознавство. 5 клас. Зошит-посібник (для реалізації інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих»). Київ: ТОВ «ОП “Ліга крилатих”», 2022. Ч.1.108 с
3. Засекіна Т. М., Лашевська Г. А., Лашевська А. А., Король Н. О. Всесвіт: природознавство. 5 клас. Зошит-посібник (для реалізації інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих»). Київ: ТОВ «ОП “Ліга крилатих”», 2022. Ч.2.108 с.

Методичні рекомендації

1. В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова. **Методичні рекомендації «Методичні поради вчителям інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля».**

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНА ПРОДУКЦІЯ

1. В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, О. Г. Ільченко, І. М. Олійник, А. Х. Ляшенко, О. В. Голота, В. П. Педенко, А. Г. Ігнатова. **Методичний посібник «Методика навчання «Довкілля» в 5-6 класах».**

2. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Ільченко О. Г., Ляшенко А. Х., Голота О. В. **Практичний посібник «Дидактичні матеріали з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів».**

СТАТТІ

Статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України: (<https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovi-vidannya> або <http://nfv.ukrintei.ua/>)

1. Гуз К. Ж., Кононец Н. В. Військово-патріотична підготовка старшокласників у сучасному освітньому просторі. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фаховий журнал. 2021. № 1 (196). С. 77–81. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1\(196\)-77-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1(196)-77-81) URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/225184/225904>

2. Дудко С. Г., Гуз К. Ж., Кононец Н. В. Актуальні проблеми визначення рівня розвитку особистості. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фаховий журнал. 2021. № 3 (198). С. 101–105. DOI:

[https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-101-105](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-101-105) URL :

<http://isp.poippo.pl.ua/article/view/232427/232953>

3. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Ільченко О. Г., Олійник І. М. Реалізація ідей освіти для сталого розвитку в підручниках як умова підвищення наукового рівня освіти. *Проблеми сучасного підручника* : збірник наукових праць. Київ, Педагогічна думка, 2021. Вип. 26 С. 113–129. URL: ipvid.org.ua/vypusk-26/Zmist26.php

4. Ільченко В. Р., Ільченко О. Г., Гринюк О. С. Підручники для 5-6 класів в аспекті формування природничо-наукової картини світу, образу світу учнів. *Проблеми сучасного підручника* : збірник наукових праць. Київ, Педагогічна думка, 2021. Вип. 27 С.

5. Олійник І. М., Тищенко Л. Р., Яценюк Л. І. До питання корекції дислалії у дітей молодшого шкільного віку. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фаховий журнал. 2021. № 3 (198). С. 77–81. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3\(198\)-77-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3(198)-77-81) URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/232173/232967>

6. Бородай Е., Кононець Н., Гуз К. Інноваційно-організаційний формат розвитку лідерської компетентності вчителів предмета «Захист України» у воєнний час. Електронний науковий фаховий журнал *«Імідж сучасного педагога»*. ПАНО ім. М. В. Остроградського. №2 (203), 2022. С. 5-12. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/254576/253125>

7. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Еволюція ідей освіти для сталого розвитку // Витоки педагогічної майстерності: журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2022. Випуск 29. С. 117-122. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19294>

8. Ільченко В.Р., Зелюк В.В., Гуз К.Ж. Проект моделі домашньої школи «Дім і довкілля» як втілення новаторської технології в умовах воєнного стану. *Постметодика*. 2022. №1-2 (137–138). С. 2-4.

9. Олійник І.М., Тищенко Л.Р. Технологія розвивального навчання та Нова українська школа: аналіз і паралелі. *Нова педагогічна думка*:

науково-методичний журнал. Рівне : РОІППО, 2022. № 1. С. 50–54. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/423/383>

10. Олійник І.М., Тищенко Л.Р., Яценюк Л.І. До питання корекції дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фах. журн. 2022. №3 (204). С. 91–94. URL: [file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/Imidj_3-92-95%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/Imidj_3-92-95%20(1).pdf)

11. Ільченко В. Р., Ільченко О. Г., Голота О. В. Становлення особистості учнів у процесі засвоєння змісту освітньої моделі «Довкілля». *«Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад.; голов. ред. д-р пед. наук, проф. Д. В. Коваленко. Харків, 2022. № 75. С. 80-88.*

12. Гуз К.Ж., Зелюк В.В., Ільченко В.Р. Ідеї економічного світогляду в освіті для сталого розвитку суспільства. «Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» : наук. фах. журн. 2023. № 3.

13. Гуз К.Ж., Олійник І.М. Реалізація компетентнісного підходу у системі післядипломної педагогічної освіти. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фах. журн. 2023. № 3 (210). С. 40-45. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/issue/view/16785/9550>

14. Олійник І. М. Мовленнєва діяльність як основа формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Нова педагогічна думка*: науково-методичний журнал. Рівне : РОІППО, 2023. № 2 (114). С. 116-120. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/563/501>

Статті у вітчизняних виданнях, що не внесені до переліку наукових фахових видань України:

1. Голота О. В., Ільченко О. Г. Обладнання кабінету довілля в загальноосвітній школі. *Зміст освіти та освітні практики нової української школи*: матеріали всеукраїнського освітнього форуму «Зміст освіти та

освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.). / [Упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна]. Електронне видання. Полтава: ПОІППО, 2021. С. 118–127. URL : http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/29.06/Buidina/Forsite.pdf

2. Гринюк О. С. Цілісність знань про природу як умова формування наукової картини світу учнів 5-6 класів. *Зміст освіти та освітні практики нової української школи*: матеріали всеукраїнського освітнього форсайту «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.). / [Упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна]. Електронне видання. Полтава: ПОІППО, 2021. С. 127–134. URL : http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/29.06/Buidina/Forsite.pdf

3. Гуз К. Ж., Ільченко В. Р. Зміст інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 класів. *Зміст освіти та освітні практики нової української школи*: матеріали всеукраїнського освітнього форсайту «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.). / [Упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна]. Електронне видання. Полтава: ПОІППО, 2021. С. 134–141. URL : http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/29.06/Buidina/Forsite.pdf

4. Ляшенко А. Х. Позакласна робота учнів з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» 5-6 класи. *Зміст освіти та освітні практики нової української школи*: матеріали всеукраїнського освітнього форсайту «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.). / [Упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна]. Електронне видання. Полтава: ПОІППО, 2021. С. 154–159. URL : http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/29.06/Buidina/Forsite.pdf

5. Олійник І. М. Роль інтеграції знань про природу у формуванні образу світу школярів. *Зміст освіти та освітні практики нової української школи*: матеріали всеукраїнського освітнього форсайту «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.). / [Упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна]. Електронне видання. Полтава:

ПОІППО, 2021. С. 159–165. URL :
http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/29.06/Buidina/Forsite.pdf

6. Топузов О. М., Засекіна Т. М. Науково-методичний супровід нової української школи. Вісник Національної академії педагогічних наук України. Том 3 №2 (2021) DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-13>
URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/200>

7. Ільченко В. Р. Семен Устимович Гончаренко в боротьбі за вітчизняну освіту. Лицар педагогічної науки: науково-популярне видання до 95-річчя від дня народження академіка Семена Устимовича Гончаренка. 2023.

8. Ільченко В. Р. Семен Устимович Гончаренко – у вітчизняній і світовій педагогіці. Лицар педагогічної науки: науково-популярне видання до 95-річчя від дня народження академіка Семена Устимовича Гончаренка. 2023.

Тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах, що відбулися в Україні:

1. Голота О. В. Осередок віртуальної реальності в кабінеті докільця для учнів 5-6 класів. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 40–43. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

2. Голота О. В. Діяльнісний підхід у формуванні обдарованої особистості. *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С.152–155. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

3. Голота О. В. Використання ІКТ в процесі інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.). *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 119-120.

4. Гринюк О. С. Особливості формування екологічної свідомості та екологічної культури в учнів 5-6 класів під час вивчення природознавства. *Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову*: матеріали Міжнародної спеціалізованої наукової конференції, м. Хмельницький, 19 лютого, 2021 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 50–51. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/19.02.2021-2/447>

5. Гринюк О. С., Педенко В. П. Інтегрований підхід як засіб реалізації компетентісно орієнтованого навчання та екологічного виховання учнів 5-6 класів. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 51–55. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

6. Гринюк О. С., Педенко В. П. Екологічна грамотність і обдарованість особистості як потенціал успіху держави. *Філософські, історіософські та педагогічні аспекти єдності українського суспільства*: матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (31 березня – 2 квітня 2021 року, м. Київ). К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 242–245. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/SB_3103_0204_21.pdf

7. Гринюк О. С. Формування STEM-компетентностей учнів 5-6 класів на інтегрованих уроках з природничих дисциплін. *Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. Конф., 12–13 трав. 2021 р., присвяченої 70-річчю Льотної академії Національного авіаційного університету/ за ред.

О. С. Кузьменко, Н.О. Гончарова. Кропивницький : Льотна академія НАУ, 2021. С. 75–78.

URL:http://www.glau.kr.ua/images/docs/sbornik/materiali_stem12052021.pdf

8. Гринюк О. С. Підготовка вчителів до викладання в НУШ інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для учнів 5-6 класів. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (XXVIII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: Астрія, 2021. С. 109–112. URL: <http://nature.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Каришинські-читання-2021.pdf>*

9. Гринюк О. С. Перспективність досвіду виховання екологічної культури молоді Швеції для освіти в Україні. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 28 трав. 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ; Біла Церква : Авторитет, 2021. С. 276–279. URL: http://comparlab.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/conf_issue_2021_full.pdf*

10. Гринюк О. С. Інтегроване навчання як засіб розкриття творчого потенціалу обдарованих дітей. *Обдаровані діти – скарб нації: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 169–172. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf*

11. Гринюк О. С. STEM-освіта на уроках природничих дисциплін як умова формування творчого мислення учнів. *Наукова освіта: традиція і сучасність: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн конференції (м. Київ, 28 жовтня 2021 року). К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 47–49. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/ZBIRN_28_10_21.pdf*

12. Гринюк О. С. Інтеграція змісту природничо-наукової освіти в 5-6 класах як умова формування наукової картини світу учнів. *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. С.172–174. URL:https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej_Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

13. Гринюк О. С. Роль інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» у формуванні екологічної свідомості та екологічної компетентності учнів 5-6 класів. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 116-117.

14. Гуз К. Ж., Ільченко О. Г., Ляшенко А. Х., Голота О. В. Роль навчального середовища в реалізації технології формування життєствердного національного образу світу учнів // Priority directions of science and technology development. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SPC—Sci-conf.com.ua. Kyiv, Ukraine. 2021. Pp. 666–670. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiyapriority-directions-of-science-and-technology-development-24-26-yanvary-2021-goda-kyev-ukraina-arhiv/>

15. Гуз К. Ж. До впровадження в 5-6 класах засад цілісної освіти. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 55–58. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

16. Гуз К. Ж. Проблеми формування життєствердного образу світу під час вивчення учнями математики. *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей III

Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. С. 114–117. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej_Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

17. Гуз К. Ж. Роль цілісності змісту освіти у формуванні обдарованості учнів. *Обдаровані діти – скарб нації: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 172–175. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

18. Гуз К. Ж. Реалізація методичної системи викладання інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 кл.). *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 114-115.

19. Засєкіна Т. М. Інтегративний підхід в компетентнісно-орієнтованому навчанні. Збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 82–84.

20. Засєкіна Т. М. Неперервність змісту шкільної природничої освіти – запорука формування цілісних знань і вмінь для успішного майбутнього. Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи», Запоріжжя, 13-15 травня 2021 р. (наукове електронне видання). <https://drive.google.com/file/d/1r7HoZtJFE4rOPvAL8f05ZPSyZ--hKbA2/view>

21. Засєкіна Т. М. Комплексна навчальна програма з природничих предметів як основа STEM-освіти в школі. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін». Кропивницький, 12-13 травня 2021 р. С. 92–94.

22. Засєкіна Т. М., Тишковець М. Д. Інтеграція в шкільній природничій освіті: вітчизняний та зарубіжний досвід. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи». 20 травня 2021 р. Тернопіль.

23. Засєкіна Т. М. Формування компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій засобами підручника інтегрованого курсу «Природничі науки». Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет конференції Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички: (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р. Київ.: Педагогічна думка, 2021. С. 29–33.

24. Засєкіна Т. Неперервність природничої освіти у змісті інтегрованих курсів для початкової школи та для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 р.* Київ : Пед. думка, 2021. С. 121-122.

25. Ільченко В. Р. Основи освіти сталого розвитку в програмах і підручниках загальноосвітньої школи. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 84–87.
URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

26. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Ільченко О. Г. Життєствердний образ світу особистості як умова її обдарованості. *Філософські, історіософські та педагогічні аспекти єдності українського суспільства*: матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (31 березня – 2 квітня 2021 року, м. Київ). К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 154–156.
http://www.iod.gov.ua/images/files/SB_3103_0204_21.pdf

27. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Реалізація засад освіти для сталого розвитку в загальноосвітній школі. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (XXVIII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. Полтава: Аструя, 2021. С. 144–146. URL : <http://nature.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Каришинські-читання-2021.pdf>

28. Ільченко В. Р. Необхідність ефективної та справедливої освіти для виховання обдарованих дітей. *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 251–254. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

29. Ільченко В. Р. Закономірності природи у змісті освіти для сталого розвитку «Довкілля». *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. С. 118–121. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej_Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

30. Ільченко В. Р. Методологічні основи формування науково-методичного забезпечення викладання «Довкілля» у 5-6 класах. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 112-113.

31. Ільченко О. Г. Навчальне середовище цілісної освіти для учнів 5-6 класів. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 87–91. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

32. Ільченко О. Г., Голота О. В. Втілення в навчальному середовищі загальноосвітньої школи засад освіти для сталого розвитку суспільства *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (XXVIII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: Астроя, 2021. С. 142–144. URL: <http://nature.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Каришинські-читання-2021.pdf>

33. Ільченко О. Г. Навчальне середовище для формування обдарованості дітей *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 254–256. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

34. Ільченко О. Г. Про необхідність кабінету цілісного світогляду в середній школі. *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. С.147–149. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej_Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

35. Ільченко О. Г. Складові навчального середовища для реалізації інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5-6 класи). *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 115-116.

36. Ляшенко А. Х. Урок – основна складова освітнього процесу цілісної освіти в 5-6 класах. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 105–108. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

37. Ляшенко А. Х. Цілісність змісту освіти як умова формування обдарованої особистості. *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 326–328. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

38. Ляшенко А. Х. Організація роботи учителів для проведення констатувального експерименту та підготовки до впровадження курсу «Довкілля» (5-6 кл.). *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 117-118.

39. Олійник І., Гринюк О., Педенко В. Умови формування життєствердного образу світу школярів в освітньому процесі. *Особистість на шляху до духовних цінностей: теорія, практика, пошук*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Рівне, 27-28 січ. 2021 р. Рівне: РОІППО, 2021. С. 101 – 103. URL: <https://roippo.org.ua/activities/research/conferenc.php/5434/>

40. Олійник І. М. Умови реалізації компетентнісного підходу в післядипломній педагогічній освіті. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : зб. тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наук. електрон. вид.). Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 150–153. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=10209

41. Олійник І. М. Інтеграція знань про природу як умова якісної освіти учнів загальноосвітньої школи. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (XXVIII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М .В. Гриньової. – Полтава: Астроя, 2021. С. 238–240. URL: <http://nature.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Каришинські-читання-2021.pdf>

42. Олійник І. М. Формування професійної компетентності учителів у роботі з обдарованими дітьми. *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 373–375. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/KONF_180821.pdf

43. Олійник І. М. Поняття про інтеграцію змісту освіти в системі післядипломної педагогічної освіти вчителів. *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. С.138–141. URL:https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej-Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

44. Олійник І. М. Втілення методичної системи формування цілісності знань про природу з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» для 5-6 кл. у системі післядипломної педагогічної освіти. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 118-119.

45. Педенко В. П. Формування математичної грамотності учнів 5-6 класів у процесі засвоєння інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 120-121.

46. Голота О.В., Ігнатова А.Г. Елементи віртуальної та доповнювальної реальності в сучасному підручнику. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання] – Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 112-115. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/obkl_PSP_tozy.jpg

47. Гуз К.Ж., Олійник І.М. Підручник в умовах розвитку цілісності змісту освітніх галузей. *Проблеми сучасного підручника: навчально-*

методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання] – Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 118-121. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/obkl_PSP_tezy.jpg

48. Засекіна Т. М. Апробація курсу «Природничі науки» в 5-х класах закладів загальної середньої освіти. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог нової української школи*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 26-27 травня 2022 р., Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2022. С. 279–282. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730724>

49. Ігнатова А.Г., Ляшенко А.Х., Педенко В.П. Здобувачам освіти необхідна освіта наукового спрямування. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні практики наукової освіти» (15–17 грудня 2022 р.). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. – С.405-414. URL: https://iod.gov.ua/content/events/38/ii-vseukrayinska-naukovo-praktichna-konferenciya-innovaciyni-praktiki-naukovoyi-osviti_publications.pdf?1674749922.0956

50. Ільченко В.Р., Гуз К. Ж., Ільченко О.Г. Робота з обдарованими дітьми в умовах воєнного стану. Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу: матеріали *Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару* (м. Київ, 30 травня 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 227-231. URL: https://iod.gov.ua/content/events/34/vseukrayinskiy-naukovo-praktichniy-onlayn-seminar-obdarovanist---metodi-diagnostiki-ta-specifika-monitoringu_publications.pdf?1656685540.1019

51. Ільченко В.Р., Гуз К. Ж. Роль інтегрованого курсу «Природознавство» у формуванні життєствердного національного образу світу старшокласників. *Збірник наукових праць за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції: Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук у контексті вимог Нової*

української школи. 26-27 травня 2022 р., м. Тернопіль. С. 277-279. URL: http://physicsnature.tnpu.edu.ua/media/arhive/physics_nature_2022_%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_NTzy0HQ.pdf.

52. Ільченко В.Р., Зелюк В.В. Світоглядні освітні системи в навчальних закладах. Зб. наук. праць. *Матеріали Міжнародної конференції – других академічних читань, присвячених пам'яті Романа Арцишевського «Світоглядна освіта молоді: філософський та психолого-педагогічний аспекти»*. Луцьк / упоряд.: В.І. Бортніков, А.І. Яручик. Луцьк: Вежа-Друк, 23-24 червня 2022 р. С. 120-122.

53. Ільченко В. Р., Ільченко О.Г. Концепція системи підручників «Довкілля» для 1-6 класів. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання] – Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 133-136. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/obkl_PSP_tezy.jpg*

54. Ільченко В.Р., Зелюк В.В. Про зв'язок суб'єктності і образу світу молодих представників української нації. *Проблеми цивілізаційної суб'єктності України: місія науки і освіти : матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн конференції (Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2022 року)*. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 359-365. URL: https://iod.gov.ua/content/events/37/vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-problemi-civilizaciynoi-subyektivnosti-ukrayini--misiya-nauki-i-osviti_publications.pdf?1667396816.7328

55. Ільченко В.Р., Олійник І.М. Образ світу учня як основна освітня характеристика особистості. *Збірник матеріалів II Міжнародних педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану»*. Київ, 3 листопада 2022 р. (наукове електронне видання) / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани

Онопрієнко : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Педагогічна думка. 2022. С.41-46.

56. Ільченко О.Г., Голота О.В. Роль освітнього середовища у формуванні образу світу учнів. *Збірник матеріалів II Міжнародних педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану»*. Київ, 3 листопада 2022 р. (наукове електронне видання) / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани Онопрієнко : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Педагогічна думка. 2022. С.37-41.

57. Ільченко О.Г., Голота О.В., Ігнатова А.Г. Предмет «Довкілля» необхідний дітям і суспільству. *Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE»*. Львів, 10-12 липня 2022 р. С. 510-516. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/07/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-10-12.07.22.pdf>

58. Голота О. В. Еволюція ідей освіти для сталого розвитку суспільства в аспекті національно-патріотичного виховання дітей в сім'ї і навчальних закладах. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. *Збірник тез методологічного семінару (м. Київ, 6 квітня 2023 р.)*. ІваноФранківськ: НАІР, 2023. С. 105-111. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Zb.-tez.-metod.-sem.-06.04.2023.pdf>

59. Голота О. В. Використання типів цифрового контенту в обладнанні навчального середовища освіти для сталого розвитку. *Збірник наукових матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (19-20 жовтня 2023 року, м. Глухів) / За заг. ред. Кореневої І.М., Хлонь Н.В. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. С. 48-51. URL: <http://gnpu.edu.ua/index.php/ua/nauka/hrafik-konferentsii>*

60. Ігнатова А. Г. Сучасні методи викладання історії в школі. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. Матеріали V (IV) Всеукраїнської конференції студентів та викладачів закладів освіти. Тези доповідей учасників конференції. Том 1 – Дніпро: ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2023 р. С. 11-13. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1ahoMkIZx4jOcdz5ury6I9E8y_GI8Ynlu

61. Ігнатова А. Г. Стан зарубіжної освіти: основні риси та перспективи запозичення для освіти України. Зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновації». (Київ, 25 травня 2023 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, 2023. – С.124-127. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Comparative_2023_w-1.pdf

62. Ільченко В. Р. Наукові ідеї у формуванні цілісності змісту природничих предметів. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. Матеріали V (IV) Всеукраїнської конференції студентів та викладачів закладів освіти. Тези доповідей учасників конференції. Том 1 – Дніпро: ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2023 р. С. 106-107. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1ahoMkIZx4jOcdz5ury6I9E8y_GI8Ynlu

63. Ільченко В.Р., Ільченко О.Г., Голота О.В. Обдарованість дітей і педагогічні умови її становлення. Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави : матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 17–19 травня 2023 року) / Уклад.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 458-463. URL: https://iod.gov.ua/content/events/42/vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-ukrayina-na-shlyahu-vidnovlennya--zavdannya-nauki-i-osviti-v-yevropeyizaciyi-derzhavi_publications.pdf?1686216291.7459

64. Ільченко В. Р. Психолого-педагогічні умови формування цілісності знань в сучасній природничо-науковій освіті. Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. 18-19 травня 2023 р., м. Тернопіль. С. 268-270 URL: http://physicsnature.tnpu.edu.ua/media/arhive/physics_nature_2023_%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf

65. Ільченко В.Р., Ляшенко А.Х. Роль формування життєствердного національного образу світу учнів у їхній обдарованості. Матеріали III Всеукраїнської онлайн-конференції «Інноваційні практики наукової освіти», 6–9 грудня 2023 року.

66. Ільченко В. Р., Ільченко О. Г. Підручник для освіти в умовах війни та повоєнного стану. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення». 26-27 жовтня 2023 року, м. Київ.

67. Ільченко О. Г. Матеріальна база для національно-патріотичного виховання дітей в сім'ї і шкільних навчальних закладах. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. Збірник тез методологічного семінару (м. Київ, 6 квітня 2023 р.). ІваноФранківськ: НАІР, 2023. С. 154-161. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Zb.-tez.-metod.-sem.-06.04.2023.pdf>

68. Ільченко О. Г. Навчальне середовище освіти сталого розвитку. Збірник наукових матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (19-20 жовтня 2023 року, м. Глухів) / За заг. ред. Кореневої І.М., Хлонь Н.В. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. С. 69-70.

69. Педенко В. П. Нові методи навчання на уроках математики. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. Матеріали V (IV) Всеукраїнської конференції студентів та викладачів закладів освіти. Тези доповідей учасників конференції. Том 1 – Дніпро: ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2023 р. С. 111-112. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1ahoMkIZx4jOcdz5ury6I9E8y_GI8Ynlu

70. Голота О. В. Умови формування природничо-наукової компетентності під час моделювання об'єктів і явищ природи учнями 5-6 класів. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

71. Ігнатова А. Г. Роль навчально-методичного забезпечення «Довкілля» у виявленні наявності в учнів цілісності знань. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

72. Ільченко В.Р. Педагогічні основи засвоєння учнями курсу «Довкілля» у 5-6 класах. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

73. Ільченко О. Г. Навчальне середовище для учнів 5-6 класів як умова досягнення високих рівнів оволодіння змістом загальних закономірностей науки – основи НКС та життєствердного національного образу світу. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

74. Ляшенко А. Х. Роль формування життєствердного національного образу світу учнів у їхній обдарованості. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

75. Педенко В. П. Дидактичні основи впровадження науково-методичного забезпечення «Довкілля» (5-6 кл.) під час вивчення математики. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2023 рік.* – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023.

Тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах, що відбулися за кордоном:

1. Hryniuk O. Ecological education as one of the priority areas of modern education // Science and Technology. Abstracts of the 15th International scientific and practical conference. Littera Verlag. Munich, Berlin. 2021. Pp. 52–57. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

2. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Олійник І. М. Педагогічні умови формування цілісності свідомості підлітків. // World science: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. Pp. 593–597. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiyaworld-science-problems-prospects-and-innovations-27-29-yanvaryay-2021-godatoronto-kanada-arhiv>

3. Засекина Т. Н. Интегрированный курс «Естественные науки» для 10-11 классов гуманитарного профиля // Актуальные проблемы гуманитарного образования : материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22–23 окт. 2021 г. / Бел. гос. ун-т ; редкол.: О. А. Воробьева (гл. ред.) [и др.]. Минск : БГУ, 2021. С. 217–221. URL: <https://elib.bsu.by/handle/123456789/271236>

Публікації у ЗМІ (газети, інтернет-ресурси, тощо):

1. Засекіна Т.М. Наукові результати для впровадження в шкільну практику. Педагогічна газета України №1 (287) січень-лютий 2022. С.2.
2. Ільченко В.Р. Ювілей – час окреслення нових проєктів. *Всеукраїнська газета «Освіта і суспільство»*. 2022. №9 (54). С.9.